

Ганна Федоришин
(Івано-Франківськ, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ У ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Вивчення історії становлення правової культури показало, що воно його витoki знаходимо ще в культурі країн Стародавнього Сходу, у філософсько-педагогічних поглядах Аристотеля, Демокріта, Платона, Сократа, видатних педагогів А. Дістервега, Й. Песталоцці та ін. Вагомим внеском у формування правового ідеалу є праці Дж. Локка, який розробив сучасні принципи природного права: на життя, свободу та власність.

Про розвиток в Україні правового виховання свідчать літописи, пам'ятки літератури Київської Русі («Слово про Закон і Благодать» митрополита Іларіона, «Ізборник 1076 року», складений книжником Іоанном, «Повчання» Володимира Мономаха, ін.), творча спадщина І. Вишенського, М. Драгоманова, І. Котляревського, Ф. Прокоповича, Г. Сковороди, І. Франка, Т. Шевченка та інших просвітителів.

Наукові основи вітчизняної теорії правового виховання були закладені в другій половині XIX – початку XX ст., хоча самих термінів ще не було. Вагомий внесок у розвиток теорії правового виховання зробили видатні педагоги М. Пирогов, В. Стоюнін, К. Ушинський та ін. Як зазначає дослідниця С. Васирина, провідними осередками правової науки й освіти у той час в Україні були юридичні факультети університетів (Київський, Львівський, Харківський), які в цілому розвивалися на тих самих засадах і застосовували ті ж організаційні форми, що й університети інших країн. Перші публікації, які торкалися питань удосконалення викладання правових дисциплін у вищій школі, з'явилися на початку XX ст. Це фундаментальні історико-педагогічні монографії та статті в університетських періодичних виданнях (Д. Багалій, А. Маркевич, М. Чубинський, В. Шульгіна та ін.) [5, с.56].

Рівень розвитку сучасної України як правової держави залежить від сформованості правової культури кожного громадянина. Це зумовлено перехідним періодом до демократичного суспільства, до правової держави, становленням ринкової економіки. Нові соціально-економічні умови суттєво загострюють проблему формування правової культури майбутніх фахівців у будь-якій сфері професійної діяльності, їх правосвідомості та ціннісних орієнтацій.

Прийняття Україною міжнародних документів щодо захисту прав дитини, введення в дію Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про охорону дитинства» та багатьох інших вимагають не тільки від керівників

навчальних закладів, але й передусім від кожного педагога вміння і готовності здійснювати свої професійні функції з урахуванням визначених законом правових норм і обов'язків всіх учасників педагогічного процесу.

В сучасних умовах правова культура стає невід'ємною складовою змісту і технології професійної діяльності будь-якого педагога. Саме тому дана проблема привертає сьогодні увагу багатьох учених, які визначили сутність правової культури особистості (Ф.Бурчак, О. Васильєв, О. Жалинський, Р. Клунко, Н. Коваленко, М. Коновалова та ін.), її співвідношення з моральними цінностями (Г. Балюк, В. Бородин, Г. Гавриленко, В.Одарій та ін.), місце правової культури у вихованні особистості і профілактиці правопорушень (М. Фіцула, В. Оржеховська, Г. Пономаренко, ін.).

Вчені наголошують на тому, що розбудова правової держави перебуває у прямій залежності не тільки від ефективної роботи правоохоронних органів, а й від ефективності правового виховання, формування правової культури і правової свідомості кожної людини, що залежить насамперед від педагогів.

Важливе місце серед цих досліджень посідають праці, присвячені вивченню правової культури викладача як складової його загальної або педагогічної культури (Н. Бакланова, І. Романова, О. Саломаткин).

Без сумніву, що правова культура педагога стає невід'ємною складовою його професійної підготовки. Дослідник правової культури майбутніх педагогів В.Одарій зазначає: «Правове забезпечення професійної діяльності педагога може здійснюватися на різних рівнях і різними засобами, але в будь-якому випадку воно вибудовується на засадах його певної компетентності й готовності діяти в умовах організації навчально-виховного процесу з урахуванням правових норм, що існують» [3, с.123].

Вчений Р.Клунко акцентує увагу на тому, що правова підготовка педагогів не вичерпується формальними юридичними знаннями. Вона орієнтована на «формування гуманітарного світогляду (зацікавленість і активність у професійно-правовій підготовці, інтеріоризація загальнолюдських цінностей тощо); правове інформування студентів; формування переконань у значущості законів і правозастосувальної практики, особистих обов'язків, особистої відповідальності за прийняті рішення і власні вчинки; розвиток стереотипів правомірної поведінки; засвоєння принципів і особливостей правовідносин у суспільстві; формування готовності активно брати участь в охороні правопорядку й протидіяти правопорушенням [1, с.149].

Вчені під правовою культурою професійної діяльності педагога розуміють «форму прояву загальної та правової культури особистості, яку вона послідовно реалізує в умовах освітнього середовища засобами навчання і виховання. Правова культура професійної діяльності педагога є певною

системою свобод, вимог і обмежень, якими він усвідомлено керується, встановлюючи відносини зі своїми вихованцями; це основа його професійної діяльності, що складається з визнання і врахування прав і свобод кожної дитини, учня як людини і майбутнього громадянина. Правова культура педагога, закріплюючись у свідомості, навичках поведінки, способах діяльності і спілкування, виступає моральним регулятивом його професійної діяльності, чинником, що забезпечує її правомірність [3, с.120].

Вчений В.Одарій вважає, що «доцільно виокремити правову культуру особистості, що належить до певної соціальної і професійної групи, і правову культуру професійної діяльності, яку здійснює особистість. У першому випадку, правова культура особистості лише набуває певного соціального сенсу, що диктується груповими інтересами, характерними рисами світогляду, загальної культури певної професійної групи. У другому, - вона привласнюється і реалізується особистістю як невід'ємний атрибут її професійної діяльності, як система обов'язкових для виконання і дотримання норм, правил, що захищають права, свободи й обов'язки всіх інших особистостей, які включені у сферу означеної діяльності [3, с.122].

Під правовою культурою майбутнього викладача ВНЗ ми розуміємо прояв його загальної та правової культури, яка реалізовується в умовах освітнього закладу. Правова культура професійної діяльності педагога є «певною системою свобод, вимог і обмежень, якими він усвідомлено керується, встановлюючи відносини зі своїми вихованцями; це основа його професійної діяльності, що складається з визнання і врахування прав і свобод кожної дитини, учня як людини і майбутнього громадянина. Правова культура педагога, закріплюючись у свідомості, навичках поведінки, способах діяльності і спілкування, виступає моральним регулятивом його професійної діяльності, чинником, що забезпечує її правомірність» [3, с.124].

Аналіз історико-педагогічної літератури дозволив зробити висновок, що рівень викладання правових дисциплін залежить від особистості викладача, який повинен мати фундаментальні знання з основ права, методичну підготовку, сформовані комунікативні вміння, власну професійно-громадську позицію.

Список використаних джерел

1. Клуно Р.Ю. Формування правової культури майбутнього вчителя як елемент підготовки до професійної діяльності. 2015. № 3. С.147-152.
2. Коваленко Н. Ю. Основні методи правового виховання студентів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». Вип. 22. Ч. I. Т. 1. С. 32–35.
3. Одарій В. В. Формування правової культури майбутніх педагогів як шлях гуманізації їхньої професійної діяльності. *Науковий вісник Південноукраїнського державного*

педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського. Зб. наук. пр. Вип. 12. Одеса, 2001. С.120-124.

4. Васирина С.І. Психолого-педагогічні умови правової підготовки учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Електронний ресурс*. Режим доступу: http://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/svr/04/dysert_vas.pdf